

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díj:</i>		A társulat minden rendü tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoki —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egész évre	4 frt.		
Félévre	2 „		
Negyedévre	1 „		

Oltárképeink.

Oltárképeinket három csoportba oszthatjuk. a) Vannak mult századbeli barokk-képeink, b) Dilettáns festők schablonos művei. c) Gyárilag még pedig legnagyobb részben külföldön ezer számra gyártott közömbös képeink.

A mult század barokk-izlése már nevében bírja kritikáját. A minő művészeti és technikai abszurdum a meghajlitott vagy levágott oszlop, a bearanyozott angyal, az egyenes és a körvonalnak erőszakos megtörése, ép oly izléstelenek e századnak túlságosan sötétben tartott képei. Az arcz vagy rettenetesen halovány, szinte aszkéta kinézésű, vagy mértéken túl pufók, gömbölyű. A ruhának ránczaira, de kivált az alakok részarányos csoportosítására semmi gond nincsen fordítva.

A dilettáns festőkben mindig több a jóakarat, mint a technikai ügyesség. Rajzuk legtöbb esetben kritikán alul való, színezésük a rikitónak és sötét színnek tarka egyveleg. Bizonyos megszokott szkhémák, egyezményes typosok szerint dolgoznak e jámbor dilettánsok, mely oknál fogva sohasem mentek a hatásadászat gyanujától és a legtöbb esetben ellenkezésbe jönnek a biblia és az egyház felfogásával. Így p. o. a fénykörre annyi festéket pazarolnak, hogy a képnek $\frac{1}{3}$ -része a fénykörrel van telítve. Pedig tudhatnák a bibliából, ha már az olasz festők, p. o. egy Fiesole, Rafael stb. képeit nem ismerték, hogy e gloria gyöngye derengő világosság, nem pedig ragyogó fényesség vala. Így vannak a vánkos formájú felhőkkel, melyekkel a kép másik $\frac{1}{3}$ -át rajzolják tele.

A gyárilag készített (p. o. Benzinger cég Eiusiedelnben) képek sem mentek a schablonoktól, de itt mégis több korrektség vehető észre arajzban, ügyesebb gazdálkodás a térben és meglehetősen harmonikus a színezés.

Egynek azonban híjjával vannak e képek: nincsen e képeknek individualis jellege.

Olyfélék mint a képzeleti vagyis az átlag emberre szabott uniformis. Ruhának ruha az uniformis, de nem festői ruha. Az a jellegük van e képeknek, mint a remek festményeknek fényképi sokszorosításai. Ráismerünk az alakokra, de rá nem ismerünk az eredeti képnek lekötő bajaira és legkevésbé sem gerjedünk általok művészi gyönyörködötetésre.

A ki a drezdai sixtusi Madonnát látta és az ott árusított kisebb-nagyobb fényképet bírja — igazat fog adni szavainak.

Jelesebb festőink pedig sajnos egészen a realis mus karjaiba dobták magukat.

Nem akarok ez alkalommal Munkácsynak hided, gentry-büszkeségű Arpádjáról szólani, ki hamarabb beválnék prózai arczával szolgabírónak, mint a magyar nemzet Mózesének és honszerzőjének; de a mint a túlságos realismus e hazafias képen is kirívó, úgy bántó az Munkácsy vallási képein.

A drezdai képtárban őrzött megfeszített Jézusban csupán a kiszenvető martyrt, nem az Istenembert látjuk; a Pilátus előtti Krisztusról már sokan megjegyezték, hogy az a daczos vallásos rajongónak arcza, mely közelebb áll Lessingnek a berlini képtárban kiállított Husz képéhez, mint az emberiséget szerető, érette meghaló szelid, bölcs, átszellemült Jézus képéhez. Roskovicsnak a lévői templomban elhelyezett sz. Józseféről már régen tartja a közhiedelem, hogy ez Tisza Kálmán szalma kalapban. A kis ülő Jézus mellette igen okos kis fiú, de nem a vallásilag megihletett Megváltónak gyermeki képe.

Szóval a jelesebb festők pompásan értenek az alakok plasztikai kidomborításához, a színhatáshoz, a praeciz rajzhoz — de esetjüket nem vezeti a vallásos érzés, inkább a kézzel fogható valóság utánzása;

nem értenek az idealizáláshoz, ellenkezőleg, hiven akarják visszaadni a vászon az életet, a mi végtére nem lehet ezélja a művészetnek, mert ezt a photographia könnyebben és olcsóbban végzi, nem különösen az egyházi festészetnek, mely minden technikai befejezettsége mellett eszmét és érzelmet kell hogy keltsen.

Ezek után ezélszerűnek látszik a vallásos, egyházas styllú és felfogásu festmények érdekében, ha a mi magyar ezégeink (Gavora. Oberbauer) a spanyol, olasz és a düsseldorfi német iskola szent képeit sokszorosítanak; ha két oltáregyesületünk a budapesti és az erdélyi, melynek elnöknője a fennkölt érzésű Szentkereszty Bároné Ó Méltósága, oda hatúának, hogy megbizottjaikat utasítanak a spanyol, olasz egyházas irányban dolgozó festők képeinek lemásoltatására; ilyképen fölslegessé válnék az északnémetországi protestáns, realis irányu vállalat és a tiroli ezég concurrentiája a kath. templomaink igazán gyönyörű kivitelű, vallásosságtól áthatott képeket nyernének oltáraikou.

Dr. Czirbusz Géza.

Jegyzőkönyv

az erdélyi r. k. Status fenhatósága alatt való gyulafehérvári, brassói, székelyudvarhelyi, csiksomlyói és marosvásárhelyi gymnáziumok tanárainak 1894-ik évi közgyűléséről, melyet Gyulafehérvárott a régi gymnázium nagytermében tartottak, ez év márczius havának 28-án.

Jelen voltak: Nagyságos és fötisztelendő Imets F. Jákó, székesegyházi kanonok, püspöki biztos; a gyulafehérvári főgymnázium tanárai valamennyien; továbbá Vargyasi Ferencz igazgató tanár, Albert Ferencz és Baráczai Sándor tanárok a brassói főgymnázium tanártestületének képviselőiben; Soó Gáspár igazgató tanár, Varga Sándor, Tamás Albert, Emberi Árpád, Gáspár Balázs és Gáspár István tanárok a székelyudvarhelyi tanári kar részéről. Bándi Vazul igazgató tanár és Jakab Antal a csiksomlyói, Mész Olivér tanár pedig a marosvásárhelyi tanárok megbizottjaiképen.

Elnök: Fötisztelendő Vargyasi Ferencz brassói igazgató tanár.

Jegyzők: Bálint György gyulafehérvári és Tamás Albert székelyudvarhelyi tanárok.

A közgyűlés kezdődik 1/2 9 órakor, d. e.

Elnök elfoglalván helyét, kéri az előtanácskozásról felvett jegyzőkönyv felolvasását, melyet Bálint György jegyző felolvas és a gyűlés minden pontjában helyesnek talál s észrevétel nélkül bitelesit.

Elnök meleg szavakban üdvözli a közgyűlés tagjait; megemlékezik a nagy ezélokról, melyek az erdélyrészi r. k. tanárokat összehozták, hogy személyes érdekeikről s általános tanügyi kérdésekről tanácskozzanak. Ily előkelő gyülekezethez, ily nagy jelentőségű feladathoz a fellépésben komolyság,

a tanácskozásban tárgyszerűség, a vitakozásban nemesség illik, mely szempontokat kiemeelve, kéri a felszólalókat, hogy lehetőleg röviden, szabatosan és világosan tartsák meg előadásait.

A gyűlés az elnök szavait helyesléssel fogadja.

Elnök a tárgysorozat első pontjának alapján felkéri Avéd Jákó gyulafehérvári igazgató tanárt, hogy terjessze elő munkálatát a tanári körré alakulás módozatairól.

A gyűlés érdeklődő figyelemmel kíséri a tanügyi szempontokkal és a különleges körülményekkel egyaránt számító előadást. És a midőn Soó Gáspár székelyudvarhelyi igazgató tanár, az ezen munkálat tanulmányozására kiküldött bizottság nevében Avéd Jákó előterjesztését elfogadásra ajánlotta: akkor a közgyűlés többségének hangulatát tolmácsolta. Mert mind annyian éreztük — a mint mondá — hogy mennyire szükségünk van ilyen szervezetre, mind általános tanügyi szempontból, mind pedig, hogy e szervezetben helyi érdekeinkről, tanulmányi, fegyelmi s anyagi szükségleteinkről gondoskodhassunk.

Bándi Vazul csiksomlyói igazgató tanár, mielőtt a szervezet elfogadása határozatba menne, kijelenti, hogy nekik a csiksomlyói tanári kar részéről nincs megbízatásuk oly határozatokhoz hozzájárulni, melyek a tanárokra anyagi terheket rónak. Ambár ők is óhajtkák a munkálatban előrajzolt körré alakulást, a mostani körülmények között tartózkodniuk kell mind addig, míg a tanári fizetés kérdése óhajtott megoldást nem nyer.

Erre Avéd Jákó kijelenti, hogy itt egyelőre csak elvi megállapodásról van szó; a kivitel módozataira nézve bizottságot kell kinevezni; mi pedig az anyagi terheket illeti, egyelőre senkinek sem lehet aggodalma. Ily értelemben az előterjesztést a közgyűlés minden tagja elfogadja s határozattá válik, hogy Avéd Jákó munkálatát a tanári körré alakulás módozatairól a jegyzőkönyvhez csatoljuk, hogy eként az értelmes közönségnek is módja legyen azt megismerni és hogy annak kivitelével a gyfehérvári tanári kart megbizzuk.

Elnök kéri Gáspár Balázs székelyudvarhelyi tanárt, hogy a tárgyrend második pontjának kapcsán értekezzen a geometria tanításáról a második osztályban.

Gáspár Balázs felolvassa dolgozatát s elvontabb lehozásait a falra kifeszített mértani ábrázolatokkal is szemlélteti. Föczélja, megmutatni bajtársainak a módszert, melyet e kiválóan gyakorlati tárgy tanításánál alkalmaz.

Az elnök kijelenti, hogy Avéd ajánlatára megköszöni a gyűlés e gondosan előadott szakszerű dolgozatot, mely tanácskozásunkat érdekesebbé tette.

Ennek során Bándi Vazul is jegyzőkönyvi köszönetet indítványoz Avéd Jákónak fáradságos munkálatáért, mit a gyűlés szívesen megad.

Elnök jelenti, hogy következik a bizottság jelentése Albert Ferencz brassói tanár indítványáról a tanári fizetés ügyében. Erre Albert Ferencz a bizottságnak a jegyzőkönyvbe felveendő s a főtanhatósághoz kivonat alakjában felterjesztendő megállapodását felolvassa s kéri annak egyértelmű elfogadását.

Pál Antal gyulafehérvári tanárnak kifogása van az előterjesztés hangja ellen, de különben is teljesen meg van győződve, hogy nem a főtanhatóságon múlik ez égető kérdés függőben tartása. Hogy a kormány adott, de nem annyit,

mennyit a Status kért, maga ez a tény is azt bizonyítja, hogy a halogatás oka más tényezőkben rejlik. Részéről elégnek tartja, ha kijelentjük és jegyzőkönyvbe vesszük, hogy e kérdésnek mielőbb való kedvező megoldását kérjük a főtanhatóságtól s annak tovább balasztását sem az arányosság elveivel, sem oktatásügyünk érdekeivel nem tartjuk megegyezőnek.

Avéd Jákó hasonlóan nyilatkozik. Vargyasi Ferencz elnök óhajtanádnak tartja, hogy járuljon a gyűlés Pál Antal ajánlatához; a kérésnek a jegyzőkönyvbe felveendő szövegészését és megokolását bizzuk a bitelesítő bizottságra.

Bándi Vazul figyelmeztet, hogy magunktartása e kérdésben legyen méltóságos és nemes, úgy a kormánylyal, mint a Staussal szemben, miként az egy hivatásának tudatában lévő művelt testülethez illik.

Soó Gáspár bangsulyozza, hogy a tanári fizetés rendezését a jegyzőkönyvben sürgessük s kivonat alakjában juttassuk a főtanhatóság elé, hivatkozva ez ügyben felterjesztett régebbi indító okainkra és arra, hogy miután az írásbeli tárgyalás úgy látszik sikerre nem vezet, méltóztassék a Status e kérdést a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ö Nagyméltóságával való személyes érintkezés útján megoldásra juttatni.

E módozatot a gyűlés elfogadja s az elnök határozati-lag kimondja.

Elnök jelenti, hogy Baráczai Sándor indítványát a szellemi érdekközösség megokolásáról visszavonta s arra az időre balasztotta, midőn az Avéd Jákó által rajzolt helyi és vidéki körök életbe lépnek.

A gyűlés tudásul veszi.

Elnök felszólítására Bándi Vazul előterjeszti a nyugdíj kérdésben kiküldött bizottság megállapodását. Kimutatja, hogy a marosvásárhelyi tanárok aggodalma mintha az új nyugdíj-szabályzat értelmében a 30 szolgálati évet betöltött tanárok még hat évi szolgálatra kötelezettenének, — alaptalan. A nyugdíj szabályzat ide vonatkozó pontjait felolvassa és egybevetve, kellő világításba helyezi a kérdést. Fejtegetése a gyűlésnek megnyugtatót szolgál. Kérjük a főtanhatóságot, hogy e kérdésben is védelmezze jogainkat.

Ezután még egy fontos mozzanat következett. Pál Antal kapcsolatosan a nyugdíj kérdéssel, fejtegeti szükségességét annak, hogy az igazgatók és regensek tisztelet díja törzsfizetésnek minősítessék, s a nyugdíj megállapításánál is mint ilyen vétessék tekintetbe.

Az állam így jár el a maga közvetlen fenhatósága alatt lévő tanárok nyugdíjazásánál s a Statusnak is erre kell magát a méltányosság és arányosság nevében elhatároznia.

A gyűlés e felszólalást egész terjedelmében helyesli, szükségszerűnek tartja és a felszólaló kívánságát jegyzőkönyvi-lag határozattá emeli.

Végül az elnök kezdeményezése folytán a jövő évi közgyűlés idejéről és helyéről történt eszmecsere. Elnök szerint ohajtanó volna az évi közgyűlés idejét melegebb időszakba áthelyezni. Többben hozzá szólnak a kérdéshez; végre abban állapodik meg a gyűlés, hogy mivel a tanév folyamán alkalmasabb időt nem talál, egyelőre megmarad a

husvétii iskolaszünet mellett. A jövő évi közgyűlés helyéül pedig egyetértőleg Brassót nevezi meg.

D. e. 11 órakor Elnök bezárja a gyűlést.

Kelt Gyulafehérvártól 1894. apr. 28.

Vargyasi Ferencz,
elnök.

Bálinth György,
Tamás Albert,
jegyzők.

A német és templomos lovagok Haralyban.

(Egyháztörténelmi értekezés.)

A ki nem ismeri a kis székely földet, a szláv és flandriai elemtől elzárt székely országot, az nem is tudja, mit tesz az ősök földjéhez ragaszkodni; mi tesz akarva nem akarva egy kis sovány földért farkas szemet nézni. A ki nem hallotta az öreg székelynek elbeszéléseit, az itt lelkesedő, ott könyekre fakadt regéből, az nem is tudja, mit tesz igazán érezni a multat, nem feledni azokat, a mik történtek.

Ezernyi küzdelemnek dija e kis föld. Egykori ajtaja a kóborló népeknek, válaszfala a haza határain leselkedő ellenségnek. Csudalni sem lehet tehát, hogy a székely oly szívósan ragaszkodik talpalatnyi földéhez, ha mondáiban, regéiben nem felejtí a multak felvonásait.

A székelyföld egy falujában sem tudnak többet regéini, mint éppen Haralyban, abban a háromszéki kis faluban, mely az ország legkeletibb részén úgy megvonult a határszéli magas hegylánczatok alján — a lankás domboldalak között, mintha még most is ellenségre számítana, mely annyiszor lekonzolta népét, majd pedig kizavarta embereit a munkás otthonból. A tatárokról, a török világról, a vallási harcokról sokat lehet ott hallani. A reformátusok küzdelme — midőn Haralyon át a megye felső részét is meghódítani akarták — még él a nép emlékében. Nem felelt azt a dicsőséget, hogy Haraly falvánál megtörtött a terjeszkedők ereje s ma a község határát, válaszfalát képezi a rom. kath. lakoságnak, vagyis a szentföldnek.¹⁾ — Annyi sokak között mégis miről legszívesebben beszél a haralyi ember: az a „Veres barátok“ élete, melyről csaknem mindenki tud valamit elregélni. Először azt hinné az ember, hogy hagyományos szóbeszéd, kapós mese az egész, mely történelmi érték nélkül mindannyiszor megújul, a hányszor a falusi ember a maga okoskodó értelménél fogva nagyot akar mondani, azonban a ki körülményesebben vizsgálja e helyet, el kell ismernie, hogy a regének hangjai nem ok nélkül újulnak meg.

Igaz ugyan, hogy a szájhagyomány gyakran mesékel és cifrázatokkal van körül szöve, azonban a rég lefolyt eseményeknek nyomait nemzedékről-nemzedékre magában rejti. Nem egyszer derült ki a legelfátyolozottabb igazság a szóhagyomány behatóbb vizsgálata alapján. Különösen azok, kik valamely rendszernek hatalma alatt nem állanak, kik a nézetek — feltevésekből emancipálni tudják magukat, nem egyszer akadtak azon történelmi tényekre, melyeket — nézetekből akarván levonni a részletességeket — egész más irányban kerestek. Hogy minden szóhagyomány vagy némi utánmondanivalót, a nép belső életében keletkezett ese-

1) Orbán Balázs „Székelyföld leírása“ III. k. 135 l.

ményt az egyéni sajátság, majd más körülmény változatosabbá teszi, azt tagadni nem lehet, azonban a közös vonások, melyek egy dolog körül együvé folynak, kifejezései a valódi történetnek. Innen van az, hogy a népek akár hány-szor visszaemlékeztek szétszórásuk idejére¹⁾ s bár felöltöztette a nép értelme az igazat, bizonyos mesés kosztűmmel, még is a vizsgálat a való történet világánál kistült, hogy a szóhagyomány az „ős világ hangja.“

Visszaemlékezett a magyar is a dontövi Magyarország-ra, melyet egykoron elhagyott, nemkülönben a dontöben elmaradt néptörödek is arra, hogy testvéreik tőlök elválva, eltávoztak. A domonkosrend papja: Julián, midőn ezer viszontagság között II. Endre magyar király uralkodása idején, a Fekete tengeren, Kaukázuson, az alánok földén túl Nagybolgárországban az „Etel“ folyó mellett feltalálta a dontői magyar törödeket, kitünt, hogy nemesak a magyarországi emlékezett vissza még a dontöre, de a hagyomány után szintugy emlékében volt a dontői magyar törödeknek is az, hogy tőlök elszakadt népünk tulnyomó nagyrésze: és a hős, hatalmas magyar testvérek felül sokat tudtak, sokat megőrzött a hagyomány. Van tehát jogosultsága a hagyománynak s figyelmet érdemlő akkor legkivált, ha a regék egy tárgy felé irányulva, közös vonással bírnak. Hogy Haralyban „Veres barátok“ laktak, arról a vidéken, a megyében talán már mindenki tud, mindenki hallott.

Mi bizonyít a néphit, a nép állítása mellett?

A történészek állítása, hely elnevezés, feljegyzés, köfal és a történeti események alakulása, illetve az akkori idők körülményei.

Kállay Ferencz „Historiai értekezés“ című művében megemlékszik a haralyi keresztes barátokról, midőn mondja: „Laktak a keresztes barátok Orbai székben is, nevezetesen Szöröcsén, Haralyban a hegyek tövében. Haraly község végéhez közel még ma is látható a toronyerőd, melyet a keresztesek építettek s mely egész kő épületjüket (integram Struchiram lapideam) védi. E mellett szólnak Philippi, Akner s több mások.“²⁾

Orbán Balázs „Székelyföld leírása“ című munkájában azt mondja, hogy elhihetőnek találja azt, miszerint a templáriusok Haralyban laktak. A háromszéki „Imecs familia eredete és leszármazása“ című kézirat, mely jelenleg a családtagok egyikének birtokában van, — foglalkozik a haralyi német lovagokkal, megemlékszik a szent Erzsébet nevű majorról is, melynek helyén ma Imecsfalva van, de a mely akkor a haralyi lovagok birtoka volt.³⁾ Haraly község mint filialis a gelencei anyaegyházhoz tartozik. A gelencei plebánia egykori egyházi jegyzőkönyvében az van beírva, hogy VIII. Bonifác pápa egyik brévéje az illető teljegyző előtt volt, mely a barátsági templomosokról a haralyi templomosok perjeléhez volt intézve.⁴⁾ A történészek állítása és az érdemes feljegyzés mellett bizonyítanak némely helynevek is. Haraly falu egyik határrészét a nép még e században „klastrom“ mezejének hívta, sőt nem egyszer rátéved ma is az öregeb-

nek nyelve, jöllehet, hogy ma már rendes elnevezése e helynek: templom mező. Az 1614. évben kelt és egész 1800-ig kiállított birtok adás-vevési levelekben¹⁾ mindenütt „Klastrom mező“ néven fordult elő a mai templom mező. A mai többször mondott község déli oldalán, a magas hegyek alján egy emelkedett domboldal terül el, mely ma apróbb csertákkal benőtt sűrű erdőt mutat. E kis erdő területet ugy a nép, mint a régibb iratok „Barátok“ nak nevezi. Végül a mi mindenek között leginkább bizonyít, az a toronyerőd egy még ma is meglevő nyugati oldala, melyet a haralyi szerzetes lovagok építettek²⁾.

E felhozott indokok alapján eléggé világos, hogy Haraly községben szerzetesek laktak, kitűnik, hogy ez egyházi testület nem lehetett más, mint valamely lovagrend azok közül, melyek Erdély történetében a határszéli védelem körül alkalmazva voltak³⁾. Hogy a dolog áttekinthetőbb legyen, nézzük először is a kort, mely szükségessé tette, hogy valamely egyházi lovagrend Háromszék vidéke: orbai székre, végül, hogy Haralyba is betelepédjék.

(Folyt. köv.)

Utazás Rómába s vissza tizenkét nap alatt.

(Folytatás.)

Továbbá megszemléltük Rafael függő szőnyegeit, melyeken az apostolok cselekedeteiből és Krisztus Urunk életéből vett események vannak ábrázolva.

Végig mentünk a vatikáni könyvtári hosszú folyosókon. Ezen roppant könyvtárban csak a keleti és nyugati nyelvek eredeti kéziratai 24000 kodexet képeznek. Hosszú folyosók, szépen díszített s részint régiségi tárgyakkal, részint más nevezetes gyűjteménnyel ékített nagy termekben van elhelyezve ezen páratlan könyvtár.

Nevezetes még a vatikáni palotában a mozaik gyár, hol a legfinomabb olaj vagy fresco festmény is a legbivében utánóztatik s több mint 10,000 színvegyületet tud előállítani.

A vatikáni palotával összeköttetésben van szent Péter basilikája, mely nemesak a városnak, hanem az egész világ figyelmének tárgya. Ezen dicső basilikát V. Miklós pápa kezdette építtetni 1450-ben Bernardo Rossellini florenzi építész terve szerint; II. Gyula folytatta Bramante műépítész által 1506. évben; X. Leo karolta fel ismét a basilika építési ügyét, művészek voltak ekkor Giulio da san Gallo, Fra

1) Haralyi Fejér család levéltára I.—II. kötet.

2) Toronyerőd örörony azon épület volt a XIII. században, melyből kinézegettek az örök az országutra. Céljok az volt, hogy minden közeledő veszélyt ki kíméljenek, vagy pedig a befelé vonuló kereskedő csapatokat jelentsék, melyek elé a bizonytalan időben fegyveres kíséretet küldtek. (Holzwart világtört. IV. k. 343. l.)

3) Haralynak szomszéd faluja Petőfalva. E község temet őjében egy keresztes lovag mumiáját ásták ki egynéhány évvel ezelőtt, mely a „Cserei“-féle muzeumban helyeztetett el.

1) Cantu Caesar világtörténet. I. 159.

2) Die Deutschen Ritter 56. l.

3) A munka írója: Imecs Ferencz Háromszék egykori alkirály bírája; művét hosszas kutatás és gazdag családi levéltár alapján írta 1866-ban.

4) Orbán Balázs „Székelyföld leírása“ III. k. 135. l.

Giocondo és Baldra s utánna Duflassore, ki 18 évig vezette a munkálatot. VI. Adorjai és VII. Kelemen pápák alatt a munka kevésre haladt az akkori vallási háborúk miatt s csak a nyugati apsis készült el. III. Pál pápa Michel Angelo bízta meg, ki ekkor már 72 éves volt s mégis Isten dicsőségére s szent Peter tiszteletére ingyen vállalta magára a munkálat vezetését s midőn 1564 évben 90 éves korában elhalt, a kupola dobköre már készen volt. Michel Angelo a görög kereszt alakot állapította meg s ily terv szerint folytatták az építést IV. és V. Pius alatt Barozzi da Vignola és Pirro Ligorio. XIII. Gergely pápa Giac. della Porta hitta meg, ki Fontana segélyével a kupolát bevégezte s 1590 évben V. Sixtus felszentelte. XVI. Gergely alatt a laterna is elkészült. Della Porta halála után V. Pál pápa Madernot és Fontanát bízta meg a munkálattal, kik a görög kereszt alak helyett a latin kereszt alakot fogadták el. Maderno 1612. évben a homlokzatot is befejezte; a főséges basilika 1626. évben szenteltetett fel VIII. Orbán pápa által. Maderno meghalt 1629. évben, őt Bernini váltotta fel, de egy ideig Bernini mellőztetvén Algardi és Borromini folytatták a munkálatot, de végül is az egésznek befejezője Bernini volt VII. Sándor pápa alatt. A 18. században VI. Pius a basilikához méltó nagyszerű sekrestyét emeltetett s ezzel a keresztény művészet legfőbbesége s mondhatni utólrhetlen művét befejezte. Ilyent csak katolikus lelkesültség hozhat létre!

A sekrestye 900,000 scudoba került. Egy scudo = 2 frt 15 kr., eszerint 1,935,000 frtba. A basilika építési költségeit a 17. század végéig 46,800,498 scudóra számították, évi fentartási költsége 64500 frt.

A basilika homlokzatának magassága 150 láb, szélessége 372 láb. A kupola magassága 132 $\frac{1}{2}$ méter. Az előcsarnoknak 5 kapuja van, egyiken belépve már az előcsarnok nagyszerűsége bámulatra ragad, itt Maderno művészete tündöklék. Szép márvány oszlopok szegélyezik a kapukat s azokhoz hasonló támoszlopok emelik a bolthajtást és párkányát, melyek az apostolok cselekedeteiből vett eseményeket élénk állító dombor faragványokkal és 32 szent pápa szobrával vannak ékítve. Az előcsarnok két végén Nagy Konstantin és Nagy Károly lovag szobra áll, az előbbi Bernini, utóbbi Cormachini műve. A középső kapu felett Giotto da Bondone Novicellaja vonja magára a figyelmet, Krisztus urunk a háborgó tengeren tanítványaival. Nagyon szép mozaik kép. Jobb felől az első kapu szent kapu, mely csak jubileumkor van nyitva, mind az 5 ajtó, melyek a basilika belsejébe vezetnek phrigiai márvány oszlopokkal vannak körítve.

A basilikába belépve az emberen az ámulat ugyszólva erőt vesz, s kicsinységét élénken érzí. A Fölséges mindenható Úr legfölségesebb hajlékában, a világhírű dicső lángeszű művészek alkotása s műtremeikei láttára egészen eltörpülve éreztem magamat! Az egész basilika terjedelme 199,926 négyszög láb. A basilika márvány talajába fel van vésve, hogy a konstantinápolyi Sophia templom, 492 páma, szent Pál Rómában 572, szent Petronius Bolognában 595, a milánói székes egyház 606, a florenzei 669, a londoni szent Pál 710, szent Péter 837 páma, tehát ez a legnagyobb egyház és épület az egész világon.

A közép hajó két oldalán 4—4 nagy támoszlop van, melyeknek alsó részein a szerzetes rendek alapítóinak szobrai vannak elhelyezve. Jobbról az első sz. Teréz, baljában

könyvet, jobbában tollat tart s az égre néz, mellette egy bús angyal mutatja az isteni szeretet nyilat, lábainál ostorok és egy fehér lilium. Atellenben van alkantari sz. Péter szintén jelvényekkel, valamint a következők is: paulai sz. Vincze szemben sz. Kamillo, neri sz. Fülöp, szemben loyolai sz. Ignác, paulai sz. Ferencz, szemben sz. Péter bronz szobra, fehér márvány széken trónol. Ezen szobrot a képírtő izauri Leo szét akarta romboltatni, de nem sikerült s a nép még nagyobb kegyelettel kezdett iránta viseltetni. Most is a legnagyobb kegyelet nyilvánul iránta, minden zarándok megcsókolva lábát, ez által mutatja sz. Péter iránti tiszteletét.

Az oszlopok által képzett ívek felső szélein kétfelől női alakok vannak, mindannyi éreynyek jelképei. Kétfelől az íveknek megfelelő számú legnagyobb művészi örzékek rendezett s feldiszített kápolna van. A Confessiohoz értünk, mely alatt van sz. Péter sirja, lépesőzet vezet le, melyen lehaladva egy kis tért értünk, melyen VI. Pius szép fehér márvány szobra van, arcczal a sir fölé fordulva imádkozik. A szobor Canova remek műve. A sirt egy érc ajtó zárja el. Ezen kegyeletes hely főségéhez illően nagyszerűen van ékítve, egy fülke aranyos érc lemeze alatt vannak a két apostol csontjai. A Confessiot értékes márvány korlát keríti, melyről 89 aranyos lámpa csüng alá, fénye nagy pönteket kivéve szüntelen világít, a korlát tulsó oldalán éppen az apostol sirja felett áll a dűsan ékített pápai oltár, melyen csak a szent atyának szabad misézni. Az oltár nagyszerű menyezettel bír, mely fölött emelkedik a kupola. Itt metszik egymást a nagyhajó és kereszthajók, melyeknek érintkezési szögletein 4 óriási támoszlop áll, mindeniknek kerülete 240 láb, egyik-e egyikből egy városnak is beillő templom kitelnék. Az oszlopoknak egymással szembe néző oldalain egymás fölött két-két fülke van beillesztve, melyek közül az alsókban sz. Longinus, Ilona, Veronika és sz. András óriási szobrai állanak.

A Veronika oszlop felső kápolnájában tartják a basilika négy igen nevezetes ereklyéjét: a lándsát, melylyel Longinus Krisztus urunk oldalát megnyitotta, a sz. keresztnek sz. Ilona által feltalált egyik részét, Veronika kendőjét és sz. András fejét. A nevezett szentek ünnepein, ezek a kápolna erkélyéről megmutatnak a népnek, az oszlopok tövét korlátok körítik, melyeken belül bejárás nyílik a basilika földalatti üregeibe és feljárás a gyönyörű erkélyre, mely az oszlopokon van. Az oszlopokról egymásra körülbelül 80 láb átmérőjű félkörű ívek hajolnak, melyeken a koszorú tut kerekén. A koszorú és az ívek végei által az oszlopok felső végén képzett háromszögekben a 4 evangelista mozaik képe van. A koszorú e szavak vannak: „Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam et tibi dabo claves regni coelorum. „Ezen felirat a kereszthajók koszorúin folytattatnak s az egész sz. Péter elsőségére vonatkozó szöveg kiegészül. A koszorú felett párkány van, mely aranyos vasráccsal van ellátva s kényelmesen körüljárható s főséges látvány tárul élénk, melyet nagy lelki örömmel élveztünk. E párkánytól 40 láb magasra felemelkedik a dobkör, melyet 16 korinthusi izlésű kettős támoszlop 16 mezőre oszt s ezeket 16 nagy ablaktörő át s bő világosságot adnak a roppant nagy tér számára. Ezen oszlopok főnn félkörben összehajlanak s velök a fal is összeborul s így képződik a főséges kupola, melynek átmérője körülbelül

131 láb. A kupola gömbjének közepén nyílás van bagyva s ide van a laterna lámpa építve, mely 32 ablakra van oszlopokkal osztva. A laterna borulatán az Atya Isten mozaik képe látható, Arpino művész készítette VIII. Kelemen pápa alatt. A kupola mezei a bold. sz. Szűz, az angyalok s a szentek főséges képeit mutatják; itt a menyország tükröződik vissza.

(Folyt. következik.)

Szabó György.

Kisebb közlemények

Vidéki levél.

Zalatna 1894. április 4.

Ft. szerkesztő ur! Szíves felhívására készséggel referálok bányavároskánknak mult vasárnapi (f. hó 1-i) ünnepségéről: még hatása alatt állunk, még érezzük benyomásait: de háttérbe szorítva az egyéni reflexiókat, teljes tárgyilagossággal akarom becses lapja t. olvasóinak elmondani mindazt, a mit a mi örömmünnepeinkről elmondani jónak és szükségesnek tartok.

A bányavidéki esperesi kerületnek éppen 10 év óta nem volt főesperese. A jó Ninger bácsi volt az utolsó. Hála Istennek és kegyelmes püspök atyáknak, ismét van főesperesünk Csiky János zalatnai plebános ur tisztelt és szeretett személyében. S az a tisztelet és szeretet, melylyel az új főesperes urat környezik, az ő főesperessé való beiktatási ünnepélyén impozáns és megbató módon nyilvánult.

Vasárnap d. e. a templom ünnepi szint öltött; nem az által, mintha lombok, virágfüzerek stb. ékesítették volna, hanem a hívek számos megjelenése által. Tömve volt kis templomunk áhítatos közönséggel s lehet-e ennél nagyobb diszt és ékességet képzelni. 10 órákor kezdetét vette a szt. ténykedés. Nsgos Bálint b. Károly gyulafehérvári apátkanonok ur teljes ornatusban segédletével együtt a lezkeoldalon levő falsistorium alatt foglalt helyet s egy igazán szép és megható beszédben vázolta a főesperesi tiszt méltóságait és nehézségeit. Ezután Zlamál Agost szerkesztő ur felolvasta a kegyelmes főpásztorunktól kelt kinevezési okmányt, mire a főesperes ur a hitvallást fennhangon tette le. Ismét az apátkanonok ur kezdett beszélni s a nála otthonos egyszerű és szívet-lelket megragadó nyelvezettel és előadással fejtegette a papság áldásos működését s új méltóságában üdvözölte a főesperes urat. Most Csiky főesperes ur lépett a szószékre s egy tartalmilag és alakilag egyaránt kimagasló beszédet tartott az Istenben való bizalomról s a vett jökért való hálaadásról. A szt. misét a főesperes ur végezte segédlettel. Mise után a tisztelgőket fogadta, majd 1 órákor ebédhez ültünk. Zalatna intelligenciája s a máshonnan érkezett tisztelgők foglaltak helyt a dűsan terített asztal körül.

Az első pohárköszöntőt a főesperes ur mondta az erdélyi püspök ur ő Nagyméltóságára, melyet állva hallgatott végig a díszes társaság s szívből-lélekből éljenezte a bányavidék nagy szülöttjét. A főesperes ur ez után folytatólag az apátkanonok urnak mondott hálát s tartós egészséget s hosszú életet kívánt neki. Az apátkanonok ur az új főesperes urat éltette. Tudja jól, ft. szerkesztő ur, hogy ezután mindenki beszélt. A bányatanácsos, a bányakapitány, a szerkesztő ur, az ev. ref.

tiszteletes, a gör. kath. esperes stb. egyaránt vetélkedtek a szó fegyvereivel. Szép ünnepség volt, mely emléktükben sokáig fog élni. Vajha mindaz, a mit a főesperes urnak szívünk mélyéből kívántunk, teljeseződik. Szép reményekkel nézünk eleddig is eléggé ismeretes, de most már nagyobb körű és hatású, üdvös munkássága elé. Egy jelen volt.

— **Kossuth-kegyelet.** „Hát mégis él nemzet e hazán!” — Vallás és nyelvkülömbőség nélkül érzi minden ember, hogy magyar, gyászba borult az ország, fátyol takarta nemzeti zászlók, gyászlobogók jelzik a nemzet fájdalmát: Kossuth Lajos meghalt. Az ország apraja nagyja érte, nem érte a veszteséget, mely szegény magyar hazánkat érte, mind mind „Kossuth“ nevét emlegeti. — Igaz! sirasd magyar a nemzet e gyöngye vesztét, gyászold a magyarság ezt az Isten kegyelméből oly soká élvezte erekléjét, — mert Széchenyi után csak Kossuthod maradt, — s Kossuthon kívül senkid sincs, ki még önérdékből is feláldozná önmagát nemzetedért, nyelvedért, alkotmányodért. — Elmultak azok az idők, mikor a lelkesedés a magyarság egy szebb jövőjeért nem csupán mondta esinált szó volt, mint manapság, de a lélek lelkesedése, éltető ereje ütete vala. S mindez Széchenyivel szülemlett meg, vagy legalább is lépett a tevékenység terére, Kossuthal tovább élt. — Meghalt Széchenyi, meghalt Kossuth, a hazafiságra idegen elemek befolyása tanít, az szabja meg a szabályokat: te magyar csak ily és ezen kereten belül lehetsz magyar, tovább menned nem szabad!“ s ez irányító mottónak őrei nem törődve vele, hogy felségsértést követnek el, mert hisz’ „a legelső magyar ember a király“, avagy ha magyar lelkek érzelmeinek szabad folyvást engedve még tovább megyek s azt mondom „nemzetárulásnak“ lesznek részesei, vétkesei, nekik mindegy, de föntartják önmagukat, éltetik, táplálják önérdékeiket s ez nekik elég.

Ily körülmények között kérdem, számíthatunk-e Istenkísértés nélkül arra, hogy még egy második ezredévi ünnepélyt is megérjünk, mikor az elsőt sem tudjuk nyélbe ütni s ha ugyan megérnök mi magyarok — vajjon magyarok leszünk-e még akkor is, midőn már most sem tudjuk megállapítani — legalább közös akarattal nem, hogy őseink honnan és a mi a fő merre jöttek „be mostani hazánkba? — Mondom, ily körülmények között nem lehetünk-e büszkéek egy nagy magyarra, a magyar önérték és alkotmány egy nagy emberére, annak szívünk mélyébe vésődött emlékére? Igen! bizonyára fogja mondani minden ember, még az idegenek, a nem magyarok is. Rossz néven vehető hát, ha e lelkesedésének kifejezést is ad e hazának minden polgára, minden embere? Nem. — Föltűzik hát a lobogókat papok és nem papok, de mindannyian magyarok s szeretem binni minit magyar, hogy ezért őket senki nem kárhoztatja, hogy ezt senki „participatio in sacris“ nak nem veszi, józanul nem veheti, mert hisz az a pap is hazafi, sőt apostola a magyarságnak, a hazafiságnak, ép úgy mint szent vallásának, üdvözítő Jézusunk tanításának.

A hazaszeretet, az Amor patriae is erény; honnan van hát, hogy többen, papi intézetek, papok — kicsinyek és nagyok megtagadták a nemzet, a polgárság, a hazafias lelkesedés e nyilvánítását, — mondbatám követelményét? Hol az a morális, mely ezt kárhoztatná, dogmába átköszövé nyilvánítaná. Azt hiszem, ilyen nincs. — Kossuth emlékében nem

a protestánsot, de a magyart tiszteljük, szeretjük, ennél fogva meg is adjuk néki azt a tisztelet, melyet polgár polgárnak, — hazafi hazafiságnak, vezérfiának, mesterének, alkotmánya, mondhatnám megteremtőjének adhat? — Zászlóki-tűzés, mint a hazafiság nyilvánulása csak annyiban egyházi funkció, a mennyiben, mint írva van: a hazaszeretet is erény s így minden pap, minden magyar pap homlokemelve, büszkén emlegetheti Kossuthot, a magyart, ki a hazaszeretlenségről vádolt magyar papok mellett is nem egyszer oly szépen nyilatkozott, a hazaszeretet dolgában. (K. E. K.)

— **Felhívás előzetésre.** A katolikus világirodalom legkiválóbb munkásainak egyike Didon atya, kit a magyar közönség „Jézus Krisztus” remek műve után oly előnyösen ismer, abban a megtiszteltetésben részesített engem, hogy utolsó négy művének anyanyelvünkre való fordítását reám bízta.

Mind a három mű, melyekben társadalmunk bajaival toglalkozik, egyképpen bizonyítja a nagynevű író lángelméjét, szent vallásunk tanaiból merített határtalan emberszeretetét s míg lángelméje egész erejével ostromozza társadalmunk ferde, vallásellenes irányát, bűnös kinövéseit; határtalan emberszeretete mégis arra bírja, hogy a bukott emberre reményt csepegtessen, fölemelje, Istenhez visszavezérelje.

A jelzett három mű közül jelen politikai viszonyaink között mindenesetre legfontosabb a „Felbonthatatlanság és elválás” — „Indissolubilité et Divorce” — írt jeles műve, melyben feltárja a francia társadalom bajait, erkölcsi süllyedését, politikai életének ziláltságát s nem habozik kimondani, hogy mindaz eredménye annak a szerenesetlen lépésnek, melylyel betörték a családi szentélybe behozván a polgári házasságot.

Igaz, hogy művében a francia viszonyokat tárja fel, ez azonban mitsem von le becséből, a melylyel reánk nézve bír. Ugyanazon ok ugyanazon okozatot szüli. A mi politikai életünkben is óriási tért hódított a polgári házasság kérdése a melyet nem is mulasztanak el a szabadelvűség ismérvének nevezni, hogy már ezzel is megfélemlítsék azokat, kik valási, vagy társadalmi szempontból a javaslatnak törvénynyé való avatását ellenzik. Éppen abban áll tehát e műnek reánk nézve becsé, hogy általa megismerjük a helyzetet, melyet a polgári házasság Franciaországban teremtett, ezeket ismerve az elvek mellett oda állíthatjuk a tényeket, mint a polgári házasság kimaradhatlan eredményeit s ekkor megkérdezhetjük: a szabadelvűség vívmányára szüksége van-e hazánknak?

Didon atya az örök törvényhozó Jézus Krisztus szent művét szembe állítja a XIX. század törvényhozóinak alkotásával, hogy annál bámulatosabb világitásba helyezze a különbséget, mely az isteni és mely az emberi törvények és ezek eredményei között fennáll. S mikor kimutatja a különbséget egyszersmind meggyőz mindenkit arról, hogy az emberiség érdekében legáldásosabb és már-már legszükségesebb ez a lépés, mely Isten törvényéhez vezetett vissza.

Ajánlatomat Szt. Agoston szavaival fejezem be, „Tolle, lege!”

A mű, mely 20 ivre terjed, a legrövidebb idő alatt meg fog jelenni; az ügy érdekében kívánatra megteszem azt is, hogy a megjelent részt 3 ives füzetekben küldöm meg szíves megrendelőimnek.

A mű ára bérmentve 2 frt vagy 10 szent mise, kötve 2 frt 40 kr. vagy 12 mise; diszkötésben 3 frt vagy 15 mise.

Midőn a megrendelések mielőbbi beküldését kérem, maradtam

Budapest, 1894. febr. 12.

teljes tisztelettel

Dr. S o m o g y i A l a d á r,
premontrei tanár.

— **Előfizetési felhívás.** „Népoktatásügyi községi közigazgatás kézikönyve” czimű munkára. A fennálló törvények, szabályrendeletek, utasítások, elvi jelentőségű határozatok és döntvények alapján összeállította: Dr. Szabó Mihály, Kolozsvármegyei kir. s.-tanfelügyelője.

Magyarország jelenlegi közigazgatási rendszere a községi előjárások s főleg a községi- és körjegyzők tevékenységét oly sok oldalról veszi igénybe, hogy még e pályákon hivatottsággal és képességgel működők is fontos állásukkal járó kötelezségeiknek kellőképen csak úgy felelhetnek meg, ha részükre rendszeresen elkülönítve ki lenne jelölve mindazon tudni való, mely szerint az egyes közigazgatási ágakban el kell járniok.

Hogy igen sok községben népoktatásügyi viszonyaink is nem eléggé kedvezők, annak magyarázata, egyéb tekinteteket figyelmen kívül hagyva, nem annyira a község vezetőinek indolentiájában, mint igen sokszor inkább azoknak a népoktatásügyi iránti tájékozatlanságában rejlik, a mi végeredményében igen káros hatással van.

A „Népoktatásügyi községi közigazgatás kézikönyve”, mint úttörő e hiányon segíteni óhajtván hű és biztos tanácsadója lesz a községi előjáráságnak (főleg a községi és körjegyzőknek, községi bírának) ugyszintén mindazoknak, kik a népoktatásügygel foglalkoznak. Használhatják e munkát a községi és körjegyző-jelöltek, szolgabírók, egyházi és városi hatóságok, vármegyék és törvényhatósági közigazgatási bizottságok, — továbbá: az elemi-, felsőpép-, polgári iskolai és iparostanoncz iskolai tanítók, iskolaszékek és gondnokságok, iskolafentartók, tanfelügyelők stb.

A meglehetősen nagyterjedelmű munka f. évi márczius második felében okvetlenül megjelenik s 2 frt 20 kr. előfizetési árért bérmentesen fog megküldetni.

Kívánatra póstai utánvétellel is küldők. Az ily utánvétellel szállított példány ára szintén 2 frt 20 kr lesz, de a portó a megrendelőt fogja terhelni.

A könyv megjelenése után is kapható nálam 2 frt 20 krajczárért.

Bolti ára 2 frt 60 kr. fog lenni.

Az előfizetési pénzeket és megrendeléseket legezélszerűben posta-utalványon hozzám (Kolozsvár, kir. tanfelügyelőség) kérem ezimezni.

Gyűjtőknek tiz példány után egy tiszteletpéldánnyal szolgálom.

Kolozsvárt, 1894. febr. 26. Dr. Szabó Mihály,
Kolozsvármegyei kir. s.-tanfelügyelője.

— **Irodalmi jelentés.** A m. kir. tudományos egyetem hittudományi kara által a Horváth féle alapítványból a következő tételre: „Fővonásokon kimutatandó, mikép viszonylik a magyar büntető törvény egy a természeti mint a pozitív erkölcsi törvényhez?” — kitűzött 700 frt. pályadíj a pályázók egyikének sem adatott ugyan ki, mindazonáltal a bíráló bíráló bizottság Egry Endre szatmári k. tszk. bírónak munkáját „nagy figyelemre méltónak” és „sajtó utjáni közzétételét kívánatosnak” ítélte. Ezen kiváló jelentőségű munkát szerző könyomatni ohajtván, arra előfizetést hirdet egy forintjával, mely összeg vagy a szerzőhöz, vagy Reizer János könyvkereskedésének Szatmáron küldendő. A könyv két, (előfizetési) hó letelte után kerül a sajtóba és ily cím alatt fog megjelenni: „A magyar büntető törvénykönyvnek erkölcsi szempontból bírálata.” Előfizetők bérmentve kapják. A mű maga nemében páratlan, nagy hatást előidézni hivatott; szerző rendkívüli szorgalommal összehasonlította a latin nyelvű praxis criminálist, a német és osztrák bírói polgári és katonai büntető törvénykönyveket, valamint a belga, francia és olasz büntető codexeket és az azokkal kapcsolatos rendeleteket eredeti szöveg alapján; több évtizedeken át (ügyvédi és bírói pályán) szerzett sokoldalú tapasztalatnál fogva szakembernek és nem szakértőnek egyaránt érdekes tanúságos és maradandó olvasmányt nyújt. Olvasóink kiváló figyelmébe ajánljuk.

Napi események köréből

— **A szeretet találékony.** Ezen szavakkal jellemezhetnők azt a ritka szép ünnepélyt, mely f. hó 4-én d. u. 3 órakor folyt le a helybeli irtalmas nővérek leánynevelődjében illet. iskolájában. S ezen, szavallatokból, ének-, zongora- és színelőadásból összeállított ünnepség az intézet buzgó igazgatójának, nsgos Dr. Tódor József kanonok urnak tiszteltére szóltott névnapja alkalmából. Egy lendületes beszédben köszöntö meg a nsgos kanonok ur a nem várt óvációt.

— **Kovács Gyárfás** topánfalvi lelkész és lapunknak egyik legtehetségesebb és legbuzgóbb munkatársa de és a k-nai lelkésznek neveztetett ki. Isten áldása kísérje munkálkodását új állomásán is.

— **Hálafülsérek.** A papnevelde folyosóján elhelyezendő Statio-képekre adakoztak:

1. Ngs. Barts Ferenc nagyprépost ur 10 frtot.
- Ngs. Fábián Sándor, püsp. helyett., kanonok ur már régebb 20 frtot ajándékozott
2. „ Bálint Károly apátkanonok ur 5 „
3. Ngs. dr. Tódor József kanonok ur 5 „
4. „ Imets F. Jákó „ „ 5 „
5. „ Tamási Aron „ „ 5 „
6. „ Kovács Simon „ „ 10 „
7. Főt. Kóródy Péter theol. tanár ur 5 „
8. „ dr. Balázs Endre „ „ 5 „
9. Steiniczer Ede lelkiigazgató 5 „

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: ZLAMAL AGOST.

Szerkesztőtársak: BALINTH GYÖRGY, Dr. CSERNI BELA, FEJÉR GERŐ, VASS ALBERT.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárrt

10. Főt. Fehér Gerő főgymn. hittanár ur	1 „
11. „ Wartha Ferenc ur	1 „
12. N.	— 20 kr.

összesen 57 frt. 20 kr.

Főösszeg: 212 frt 70 kr.

— **Messze vidékről** gyülekeztek egybe és valának egybegyülvendők vagy négy megye oláh ajku polgárai, hogy egy itt Fehérvárt f. hó 5-én tartandó négytülésen a kormány egyházipolitikai programja ellen ők is tiltakozzanak. J o g u k v o l t h o z z á, ezt tagadni nem lehet. És ime, mi történt? A fehérvári magistratus 4-én egyszerűen betiltotta a gyűlést. Pedig zavaragástól nem volt miért félnie, hisz katonaságunk elég van s aztán annyi esendőr czirkált az utcákon, mintha statáriális időkben éltünk volna. De hát a kormány ellen akartak tüntetni. Ez a baj. Hic Rhodus, hic salta!

— **Hadsereg és iskola.** Flamarion Camille a közeli multban kimutatta, mennyit költenek az egyes államok a hadseregére és mennyit az iskolára. E számítás szerint az évi költség fejenként így oszlik meg:

Franciaországban a hadsereg	20,	az iskola	3·5.
Angliában	18·6,	„	3·1.
Hollandiában	17·9,	„	3·2.
Szászországban	11·9,	„	1·9.
Württembergben	11·9,	„	1·9.
Bajorországban	11·9,	„	2·9.
Poroszországban	10·2,	„	2·15.
Oroszországban	10·2,	„	0·15.
Dániában	8·8,	„	4·7.
Olaszországban	7·6,	„	1·8.
Belgiumban	6·9,	„	2·3.
Ausztria-Magyarorsz.	6·8,	„	1·6.
Svájcban	4·1,	„	4·2.

frankba kerül egyenlően elosztva egy-egy állampolgárnak. Egyedül Svájc az az ország, hol magasabb az iskolára adott áldozat a véradónál s egyedül Oroszország az, melyben kevesebbet költenek az iskolára, mint nálunk. Ezt pedig „tűlszárnyalni“ a kultura terén, azt hisszük, nem nagy virtus.

— **Orosz humor.** A szentpétervári Gazeta a következő hirt közli, azt állítván, hogy ezt a Grashdanin-ből vágta ki: — Ma már elárulhatjuk, hogy miből áll az a meglepetés, melyet tavaly az év végén tisztelt előfizetőinknek ígértünk. Nem aranyóra és album (a mi már több mint elcsépelet dolog). Egészen új eszménk van. Sem fáradtságtól, sem költségtől vissza nem riadva, egy ismert vállalkozótól nagy csomó virgácsot szereztünk be s vállalkozunk arra, hogy a féléves és negyedéves előfizetők gyermekeit ingyen megfenyítjük. Városi előfizetőinknek joguk van a maguk gyermekein kívül a szakácsnéjuk gyermekeit is elküldeni, de megjegyezzük, hogy a cselédgyerekek páholását csak pén-teken végezhetjük el, ellenben az uri gyerekeket szombat-on. A kik oly szegények, hogy nem képesek a Grashdanin-ra előfizetni, küldjék gyermekeiket szegénységi bizonyítvánnyal: ez esetben szintén ingyen vesszözésben részesülnek. Vidéki előfizetőink, kívánatra ingyen vesszözésben részesülnek. Vidéki előfizetőink, kívánatra ingyen vesszözésben részesülnek, a használati utasítással együtt. — Tessék előfizetni!